

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

«Затверджую»

Ректор

Богдан БУЯК

26 травня 2026 р.

ПРОГРАМА
СПІВБЕСІДИ З «МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

при вступі на навчання для здобуття освітньо-наукового ступеня

«Доктор філософії»

для вступників на основі **НРК7**

ТЕРНОПІЛЬ – 2026

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Співбесіда з методології наукових досліджень для вступників в аспірантуру є альтернативною формою вступного випробування для осіб, які користуються спеціальними умовами вступу, відповідно до Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2026 р. Вона проводиться відповідно до Програми єдиного вступного випробування з методології наукових досліджень, затвердженої Міністерством освіти і науки України.

Співбесіда спрямована на оцінювання готовності вступника до осмисленої науково-дослідницької роботи в межах програми підготовки докторів філософії та перевірку його фундаментальних знань з методології наукових досліджень, які є необхідною базою для здійснення кваліфікованої наукової діяльності.

Програма є обов'язковою для всіх вступників, які складають вступне випробування у формі співбесіди з методології наукових досліджень. Білети розробляються на основі цієї програми та затверджуються головою приймальної комісії. У разі виявлення порушень академічної доброчесності, результати вступного випробування анулюються, і вступник виключається з конкурсу. Терміни оскарження та переглядання результатів встановлюються Положенням про приймальну комісію. Програма може уточнюватися та доповнюватися за рішенням приймальної комісії.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ СПІВБЕСІДИ

Мета – оцінити рівень знань вступника з методології наукових досліджень, його здатність до критичного аналізу, синтезу інформації та застосування методологічних принципів у реальних наукових контекстах.

Завдання:

- перевірити розуміння фундаментальних понять науки та наукових досліджень;
- оцінити знання сучасних методологічних підходів та методів наукового пізнання;
- виявити здатність вступника визначати актуальність, новизну та практичне значення наукових проблем;
- перевірити знання норм академічної доброчесності та етики наукової діяльності;
- оцінити здатність вступника структурувати та оформляти наукові дослідження;
- проаналізувати готовність до критичного переосмислення власної позиції та сприйняття альтернативних підходів.

3. ОБҐРУНТУВАННЯ ФОРМИ СПІВБЕСІДИ

Кожен білет складається з двох питань цей формат білету оптимально збалансований з точки зору оцінювання компетентностей третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Забезпечує ширший обсяг навчального матеріалу, дозволяючи оцінити різні аспекти методологічних знань, надає можливість перевірити як теоретичні знання, так і практичне застосування методологічних принципів. Дозволяє виявити системність мислення вступника та його здатність встановлювати зв'язки між різними компонентами методології. З методологічної точки зору, формат з двох питань відповідає вимогам оцінювання на третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Час підготовки 20 хвилин (10 хвилин на питання) є достатнім для вступника, щоб згадати матеріал і структурувати відповідь. Час усної відповіді 15–20 хвилин дозволяє екзаменатору детально оцінити обидва аспекти компетентності.

Змістовий розділ програми	% розподіл у білетах
Розділ 1. Наука та наукові дослідження в сучасному світі (20–30%)	Питання з цього розділу включається в 20–30% білетів
Розділ 2. Загальне уявлення про методологію наукового дослідження (40–50%)	Питання з цього розділу включається в 40–50% білетів
Розділ 3. Система організації наукової діяльності (19–29%)	Питання з цього розділу включається в 19–29% білетів
Розділ 4. Представлення наукових досліджень (5–7%)	Питання з цього розділу включається в 5–7% білетів

4. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ

Розділ 1. Наука та наукові дослідження в сучасному світі.

1. Наука як складова культури. Відмінності науки від інших форм знання
2. Критерії науковості та способи розмежування науки від ненауки та псевдонауки
3. Основні функції науки та їх роль у розвитку суспільства
4. Класифікація наук: за цілями дослідження та за предметом
5. Структурні елементи науки: об'єкт, суб'єкт, методи, результати
6. Поняття наукового дослідження та його форми (фундаментальні і прикладні дослідження)
7. Визначення проблеми дослідження, етапи науково-дослідного процесу
8. Класифікації наукових досліджень за різними критеріями
9. Концепція відкритої науки та її складові
10. Значення та функції наукових досліджень у сучасному суспільстві
11. Що таке наукова новизна та як вона визначається?
12. Вплив актуальності дослідження на його значущість

Розділ 2. Загальне уявлення про методологію наукового дослідження.

1. Методологія науки: широке та вузьке розуміння поняття
2. Розмежування понять «метод» та «методика» досліджень
3. Класифікація методів наукового дослідження за різними основами
4. Характеристика емпіричних методів: спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент
5. Характеристика теоретичних методів: аксіоматичний, гіпотетико-дедуктивний, абстрагування
6. Історичний та логічний методи, специфіка їх застосування
7. Наукове пізнання та його ознаки. Компоненти наукового пізнання
8. Принципи наукового пізнання: об'єктивність, системність, достовірність
9. Рівні наукового пізнання: емпіричний та теоретичний
10. Емпіричний рівень як рівень наукового пізнання. Дослідницькі операції
11. Науковий факт: визначення, роль у науці, факти дійсності та факти науки
12. Поняття наукової теорії та її функції
13. Системний підхід як загальнонаучний підхід
14. Аксіологічний підхід у контексті цінностей наукового знання
15. Основні методологічні принципи наукових досліджень
16. Що становить методологічну основу наукового дослідження?

Розділ 3. Система організації наукової діяльності.

1. Актуальність наукового дослідження та критерії її визначення
2. Етапи визначення теми наукового дослідження
3. Визначення мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження: розмежування понять
4. Поняття наукової новизни та способи її досягнення
5. Інформація як основна складова наукового дослідження. Властивості наукової інформації
6. Функції наукової інформації у науковому дослідженні
7. Класифікація джерел інформації: первинні та вторинні джерела
8. Методи наукового пошуку інформації в сучасному комп'ютеризованому середовищі
9. Застосування штучного інтелекту у наукових дослідженнях: можливості та проблеми
10. Методологічна культура та її компоненти
11. Етика наукової діяльності та основні принципи

12. Академічна доброчесність: визначення, принципи, значення
13. Види порушень академічної доброчесності: плагіат, фальсифікація, фабрикація
14. Відповідальність за порушення академічної доброчесності
15. Закони України, що регулюють наукову діяльність
16. Третій рівень вищої освіти (докторський рівень): кваліфікації та вимоги
17. Яка роль законодавчої бази у регулюванні наукової діяльності?

Розділ 4. Представлення наукових досліджень.

1. Наукова публікація як основний спосіб представлення результатів досліджень
2. Функції наукових публікацій та їх роль у науковій комунікації
3. Структура наукової публікації та вимоги до її оформлення
4. Види наукових публікацій та їх характеристика
5. Вимоги до написання наукової статті та тез
6. Роль цитування та посилань у наукових працях
7. Як оцінити якість та вплив наукової публікації?

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ВСТУПНИКІВ

Оцінювання результатів співбесіди проводиться за 200-бальною системою. Оцінка складається з двох компонентів по 100 балів кожний (за кожне питання білету).

Компонент оцінювання	Максимум балів
Знання та розуміння (Питання 1)	100 балів
Застосування та аналіз (Питання 2)	100 балів
ВСЬОГО	200 балів

Кожна відповідь на питання оцінюється за 100-бальною шкалою на основі таких критеріїв:

Критерій	Показники якості	Діапазон балів	% від 100 балів
ЗНАННЯ І РОЗУМІННЯ МАТЕРІАЛУ	• Глибоке розуміння понять та визначень • Коректна інтерпретація теоретичних положень	80-100	30-40%

	• Повне висвітлення поставленого питання • Демонстрація системного розуміння матеріалу		
АРГУМЕНТОВАНІСТЬ І ОБҐРУНТОВАНІСТЬ	• Наведення конкретних прикладів • Посилання на теоретичні основи • Логічна послідовність доведення • Використання спеціальної термінології	60-80	25-30%
ПОВНОТА ВІДПОВІДІ	• Висвітлення всіх аспектів питання • Охоплення principales та додаткові аспекти • Наведення класифікацій та типологій • Розглядання різних точок зору	60-80	20-25%
КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ І АНАЛІЗ	• Виявлення взаємозв'язків між концепціями • Оцінка альтернативних підходів • Демонстрація особистої позиції • Рефлексія над проблемою	40-60	15-20%
МОВЛЕННЯ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЯ	• Дотримання норм літературної мови • Ясність та зрозумілість виступу • Правильна орієнтація в часі • Професійний стиль викладу	40-60	10-15%

6. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗА 100-БАЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ (ЗА ОДНЕ ПИТАННЯ)

Діапазон балів	Характеристика відповіді
90-100	Близкуча відповідь. Вступник демонструє глибокі та комплексні знання, безпомилкову логіку, критичний аналіз, вільне володіння терміносистемою, здатність до синтезу та обґрунтування альтернативних підходів.
80-89	Відмінна відповідь. Вступник показує впевнене знання матеріалу, послідовне його викладання, логічну аргументацію, коректне використання спеціальної термінології, здатність провести аналіз.
70-79	Добра відповідь. Вступник демонструє добре розуміння основного матеріалу, загалом послідовне його викладання, правильне використання термінів, приклади відповідають питанню, але можливі незначні неточності.
60-69	Задовільна відповідь. Вступник показує базове розуміння матеріалу, але висвітлює питання не повною мірою, допускаються деякі неточності або поверхневі судження, термінологія використовується, але не завжди коректно.
50-59	Посередня відповідь. Вступник демонструє фрагментарне розуміння, наводить окремі правильні факти, але не встановлює їх взаємозв'язків, аргументація слаба, термінологія використовується неправильно.
40-49	Слабка відповідь. Вступник показує мінімальні знання матеріалу, значні пробіли у розумінні, помилки в основних концепціях, майже відсутня аргументація, викладення плутане.
30-39	Дуже слабка відповідь. Вступник демонструє неадекватне розуміння матеріалу, помилки в базових концепціях, відсутність аргументації, викладення непослідовне та плутане.
Менше 30	Невдала відповідь. Відповідь не відповідає питанню, демонструє відсутність розуміння, значні помилки в основах, або відповідь взагалі не надана.

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Гончаренко С.У. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. – К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – 432 с. (ISBN 978-966-660-273-0)
2. Коваленко О.Б., Авер'янов В.Б., Литвин О.М. та ін. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2020. – 320 с. (ISBN 978-966-988-375-4)
3. Поліщук В.Т., Садовничий В.А. Етика та академічна доброчесність у вищій освіті: міжнародні стандарти та українська практика. – К.: KM Academia, 2019. – 256 с. (ISBN 978-966-185-341-2)
4. Шинкаренко В.Д. Філософія науки та методологія наукового дослідження: курс лекцій. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 376 с. (ISBN 978-966-660-265-5)
5. Свисюк О.М. Основи методології наукових досліджень: навчальний посібник. – К.: Цифра, 2021. – 288 с. (ISBN 978-617-7925-20-8)
6. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII (зі змінами від 2024 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
7. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII (зі змінами від 2024 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
8. Положення про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затверджене постановою КМУ від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами від 2023 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-п>
9. Національна рамка кваліфікацій України, затверджена наказом МОН України від 23 листопада 2011 р. № 1341 (у редакції від 2023 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1341730-11>
10. Рекомендації щодо забезпечення академічної доброчесності у науковому та навчально-науковому процесах у закладах вищої освіти / МОН України, НАПН України. – К., 2023. – 40 с. – <https://mon.gov.ua/>

Додаткова література

1. Андрущенко В.П. Філософія освіти в сучасному світі. – К.: Видавничий дім «Академія», 2019. – 344 с. (ISBN 978-966-580-341-7)
2. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Основи загальної теорії права та держави: навчальний посібник. – К.: Атіка, 2020. – 320 с. (ISBN 978-966-326-671-0)
3. Троян М.І. Методика викладання методології наукових досліджень: навчально-методичний посібник. – К.: ЦУЛ, 2020. – 192 с. (ISBN 978-966-988-376-1)
4. Усатенко О.М., Клименко А.П. Наука в Україні: виклики та перспективи розвитку. – К.: НАДУ, 2021. – 256 с. (ISBN 978-966-640-775-8)
5. Дзямко Г.П. Система управління якістю освіти в сучасному закладі вищої освіти. – К.: ЦУЛ, 2019. – 280 с. (ISBN 978-966-988-320-4)
6. Луговий В.І., Таланов О.М. Рейтингування закладів вищої освіти України. – К.: Видавництво НАДУ, 2021. – 224 с. (ISBN 978-966-640-780-2)
7. Сич О.А. Гуманітаристика та виклики XXI століття: умови, тенденції, перспективи. – К.: СПД Федоренко, 2020. – 180 с. (ISBN 978-617-7577-89-9)
8. Огієнко О.М. Критичне мислення в контексті вищої освіти: теорія та практика. – Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2021. – 312 с. (ISBN 978-966-657-575-8)
9. Яременко С.В., Павленко О.В. Питання інтелектуальної власності в науковій діяльності. – К.: НАДУ, 2020. – 168 с. (ISBN 978-966-640-756-7)
10. Назаренко Г.В. Компетентнісний підхід в освіті: європейський вимір та українські реалії. – К.: СПД Крамаренко О.С., 2020. – 192 с. (ISBN 978-966-176-265-8)

Нормативні документи

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII зі змінами і доповненнями
2. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII зі змінами
3. Положення про систему забезпечення якості в закладах вищої освіти (затверджено наказом МОН України від 14.12.2019 р. № 1645)
4. Положення про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах),

затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами)

5. Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затверджений постановою КМУ від 23.03.2016 р. № 261

6. Рамка кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (2005 р.)

7. Національна рамка кваліфікацій України, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 23 листопада 2011 р. № 1341

8. Кодекс академічної доброчесності ТНПУ імені В. Гнатюка (затверджено Вченою радою від 26.09.2019 р.)